CM Teologická fakulta UP, Univerzitní 22, 771 00 Olomouc, Katedra liturgické teologie

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta(ky): **Irena Kopicová** *Název práce:* **Liturgie malé obce**

Hodnocení shody obsahu s tématem: Obsah práce se tématem shoduje v celém rozsahu.

Hodnocení struktury práce: Struktura práce je založená na logice exemplifikace reforem 2. vatikánského koncilu v oblasti eklesiologie a liturgie na příkladu vybraných liturgických slavení v rámci specifického společenství malé církevní obce. Práce (s celkovým rozsahem 47 stran) sestává z šesti kapitol (jejichž číslování je však poněkud zmatečné díky zahrnutí Obsahu mezi počítané položky). Logice odporuje členění některých částí na jen jednu část nižšího řádu (3.1.1; 4.1.1; 5.1); v části 6.2.3.3 jsou další nadpisky, které se do struktury Obsahu nepromítly; v nadepsání 5.1 chybí slovo „slavení“, bez něhož dochází k významové změně; u některých částí osnovy (kap. 3 a 4) lze najít žurnalistické nadpisy pomocí otázek či nevysvětlenou zkratku (kap. 5). Úvod neobsahuje patřičné náležitosti, pracovní otázky jsou kladeny až v textu jednotlivých kapitol (s. 9)

Meritorní hodnocení práce: Za cíl práce (explicitně takto formulovaný až v Závěru) si autorka stanovila „reflektovat nejen dostupnou literaturu k tématu *Liturgie malé obce*, ale též i své dosavadní poznání a zkušenosti s touto formou církve, s touto podobou slavení“. Metodická stránka nebyla specifikována, pouze popisným způsobem byl nastíněn postup (reflektovat pojem „církve“ po 2. vatikánském koncilu, přejít k pojmovému vymezení „malé obce“ a popsat vybrané typy liturgie v ní slavené). Práce tak osciluje mezi kontextuální analýzou a systemizující (auto)prezentací, místy hraničící se svědectvím. Takovýto přístup k tématu však předpokládá relativně dobrou orientaci jak v teologii systematické (zejména v eklesiologii i hermeneutice koncilních textů), tak i liturgické (nejen současně platné, ale i vývojově nahlížené) – takže vyvstává otázka, zda zvolené uchopení tématu nepřekračuje možnosti absolventa bakalářského studia teologie (navíc, odlišně od situace na jiných bohovědných fakultách, zaměřeného více na praxi než na získání systematických poznatků z jednotlivých teologických disciplín). Na základě dále provedeného hodnocení si dovolím již nyní předeslat, že jako vhodnější by se zdálo zvolit formu kontextualizující prezentace vybraných liturgických útvarů dané obce, a to proto, že tento postup nevyžaduje tak komplexní znalosti jako exemplifikace závěrů prováděných analýz pramenů i odborné literatury.

Hodnocení stupně obtížnosti zpracování: dle metodiky zvoleného postupu velmi vysoký, dle faktického provedení nízký (rovněž s ohledem na rozsah i úroveň zpracovávaných zdrojů).

Hodnocení formální stránky práce: v rozporu s proklamovanou „akademičností“ práce (s. 40) autorka nedodržuje požadavky odborného stylu: vyskytují se hovorové fráze („V naší obci patří přímluvy do úst všem shromážděným“ – s. 31; „Je o sto osmdesát stupňů jinde, než přímluvy z roku 1993“ – s. 32; „Když tak nyní nad tím přemýšlím, napadá mě“ – s. 40), nečeské stylizace („Ustálila se u nás struktura formy přímluv do třech oblastí“ – s. 31); uvádějí se výčty formou odrážkových seznamů, a nikoliv souvislého textu; zejména však ne vždy zřetelně rozlišuje v prezentovaných poznatcích rozsah jejich platnosti od vlastních proklamací. V důsledku se tak velmi často objevují formulace sice v původním kontextu pochopitelné, avšak v samotném textu práce vyznívající natolik posunutě, až se samy stávají jednostranně vyhrocené a místy neudržitelné.

Hodnocení správnosti bibliografických záznamů (seznam použité literatury, odkazy, poznámky k textu): V odkazování využívaných zdrojů jakožto jedné z hlavních charakteristik odborného stylu pisatelka prokazuje dosti značné nedostatky: řetězení odkazů k jednomu místu v hlavním textu (kupř. s. 10, 15); před zjevnou doslovnou citací je zbytečné uvádět: „cituji z …“ (s. 7, 33); atypicky a zbytečně zdvojeně jsou zvýrazňovány přímé citace (nejen uvozovkami, ale i zmenšenou velikostí fontu) a toto zvýraznění je rozšířeno i na prvky, jež nejsou součástí citované

fráze (uvozovky, odkazy na poznámky); vyskytuje se označení „volně citováno“ (pozn. 88 na s. 29), jež však neznačí parafrázi, nýbrž volné shrnutí cca 25 stran zdrojového textu; u jednotlivých odkazů chybí dílčí údaje (s. 15, pozn. 36 a s. 22, pozn. 72 – nedostatečné „zazdrojování“ údajů; s. 15, pozn. 37 – chybí odkaz na stránky; s. 16, pozn. 42 – chybí odkaz na zdroj). Mezi bibliografickým seznamem a poznámkovým aparátem je nesoulad – v poznámkách chybí položky autorů: GRESHAKE; HRADILEK; HRUŠKA); s. 11-12 – u převzatých Jorissenových zjednodušujících tvrzení ohledně koncilu chybí odkazy jak na texty koncilových dokumentů, tak i na zdroj převzetí. Bibliografický seznam nerozlišuje prameny a literaturu.

Hodnocení volby a využití pramenů a literatury:
Použitá literatura je pouze v českém jazyce, což lze považovat za značný handicap kvůli ochuzení nejen o rozsáhlou odbornou literaturu podstatnou pro celistvé uchopení tématu. Avšak nebyly využity všechny zdroje (hlavně prameny v podobě církevních dokumentů, zvláště liturgických) dostupné i v češtině. Zejména publikace týkající se koncilní eklesiologie se jeví jako nedostačující.

Nejdůležitější věcné a formální nedostatky: Kvůli již zmíněnému ne vždy přesnému vyjadřování (kupř. „komuniální církví“ se myslí vyjádření „církev jako communio“, nebo pouhá komunitní dimenzi v rámci církve?), jakož zejména odbornými znalostmi nepodloženému převádění poznatků do jiných kontextů se v práci lze setkat s celou řadou doslova neudržitelných tvrzení: „Před 2.VK se pod pojmem církev myslel převážně kněžský, příp. řeholní stav“ – takto se opomíjejí všechny katechismové definice založené na Bellarminově ideji fyzické uchopitelnosti církve; údajné Lutherovo autorství pojetí církve jakožto putujícího lidu Božího; LG jako zdroj jen dvou pojetí církve (s. 9); „podstata vztahů trinitárního společenství jednoduše vylučuje hierarchické uspořádání (nadřazenosti/podřazenosti) církve před 2.VK“ – to by však znamenalo popření veškeré patristické trinitologie (s. 10); „jejich [= ordinovaných] pracovní náplní není udělování svátostí, nýbrž jsou jejich služebníky“; tvrzení, že epikleze je „ústředním“ prvkem svátostí, je sice pravdivé, ale zároveň silně jednostranné, protože opomíjí anamnezi na základě naslouchání slovu Písma (s. 13); připisování změny církve v hierarchickou strukturu až důsledkům konstantinovského obratu zcela ignoruje jak četné novozákonní texty, tak i spisy apoštolských otců (s. 15-16); zdůvodňování oslovení duchovních jako „otců“ numerickým nárůstem věřících je jednak ahistorické, a navíc ignoruje teologickou rovinu symboliky „zrození pro víru“; předposlední odstavec před nadepsáním 4.1.1 se míjí s realitou jak ohledně mechanického roztažení paušálního pohledu na celé 1. milénium (srovnává se tak nesrovnatelné), tak především naprostým ignorováním skutečnosti většinové christianizace (byť někdy jen nominální) celé populace; poslední odstavec zase nezohledňuje specifikum situace po stěhování národů; tvrzení o inkulturaci ignorují jak historická fakta z doby novozákonní a poapoštolské, tak i klíčový poznatek, že neinkulturovaná víra neexistuje (s. 16); podsouvaný závěr, že „není rozdílu mezi pojmem místní církev a obec“ platí jen za předpokladu, že „obec“ bude chápána teologicky, a nikoli (jen) sociologicko-historicky – to však pisatelka neuvádí (a stejně tak ani nevymezuje, podle jakého klíče uvažuje o „malých obcích“ ve světě), avšak často mění perspektivu pohledu, aniž by o tom informovala čtenáře, či si to zřejmě dokonce sama uvědomovala (s. 18); nepřihlédnutí k teologické dimenzi mystéria vede k vnitřně protichůdným výrokům ohledně rozpoznatelnosti přítomnosti Krista a způsobu jeho přítomnosti („A toto ´tajemství´ by nemělo být zahaleným pokladem“); přechod od eklesiologického nástinu k liturgické problematice není nijak zdůvodněn – uvedené 4 skutečnosti jsou základními projevy církve a obce, a nikoli „znaky“ (*nota Ecclesiae*) – toto označení je vyhrazeno vlastnostem církve uváděným v Krédu (s. 19); naprostá fabulace ohledně procesu vzniku liturgické konstituce i cíle a průběhu procesu zavádění postulované reformy (navíc s terminologickou záměnou „reformační“ za „reformní“ (s. 20, odst. 2 a 3); v pozn. 53 v uvedené etymologii chybí správný překlad do češtiny; u pozn. 60 postrádá tvrzení historický kontext, a stává se tak nepravdivým; hlavní principy pokoncilní reformy liturgie nejenže nejsou uspořádány systematicky a odkazovány, ale navíc mezi nimi chybí *participatio actuosa*, jež je v SC považována za klíčovou!; zařazení mezi ně „preferování národního jazyka v liturgii“ je konfabulace; tvrzení o „znovuobjevení liturgie slova“ platí jen pro mešní liturgii, avšak postrádá kontext dalších liturgických typů (a stejně tak i „slavení čelem k lidu“);

údajná „volnost liturgické tvorby“ je konfabulace pocházející z nerozlišení adaptace slavení konkrétním účastníkům a okolnostem (s. 20-21); liturgické památky uváděné v prvním odstavci 5.1 buď nejsou relevantní pro „eucharistii prvních staletí“ i reformu 2VK, anebo jim schází datace textu a zdůvodnění, proč se měly stát základem reformy liturgie; hlavně však absentuje kritérium pro volbu předloh pro reformu (s. 21); dělení liturgických forem v římské liturgii nezahrnuje některé základní typy – kupř. konsekrace, bohoslužby pro zasvěcený život, exorcismy (s. 24); „Soukromé individuální slavení (např. smíření ve zpovědnici, křest mimo slavení celé místní církve, svátost nemocných jen ve dvou) zatemňuje smysl svátosti“ – nezasazením do kontextu se tak věta stává nepřesnou až částečně nepravdivou (s. 25); při propisu ministerií se nerozlišuje, nakolik se projevují při liturgii či nikoliv, ačkoli má jít o popis liturgického slavení malé obce (kupř. „ministerium zahraničí“, pastorační asistent, „ostiariát“ [správně: ostiář]); u sákristána jde o dvojnásob zavádějící vysvětlení tam, kde není ani zákristie, ani stabilní liturgický prostor (s. 26-27); Ježíš „si vyvolil své učedníky a učednice“ – nerozlišení mezi učedníky a apoštoly (a navíc to nesedí ani ve vztahu k 72 jiným učedníkům, protože ti zase nesdíleli společenství slavení svátků v Jeruzalémě); na základě čeho se tvrdí, že „společně četli Písmo“? (s. 15).
Další okruh nepřesností se týká praxe pokání: nepřesné vysvětlení fenoménu „zpovědí ze zbožnosti“ údajnou souvislostí s častým přijímáním eucharistie (s. 32); datování vzniku ušní zpovědi do Irska „mezi“ 2. a 4.-5. stol. je ahistorické (s. 33, pozn. 107); v rámci prezentace vývoje pokání došlo k záměně či nerozlišení několika pojmů: kategorie „smrtelných“/“těžkých“ hříchů, „veřejného“/„kanonického“/“tarifikovaného“ pokání a nezohlednění pořadí a struktury jednotlivých součástí obřadů pokání; u potridentské formy nebyla zohledněna odvislost od podoby se soudním procesem (s. 33-34); smíření jako součást eucharistického slavení je prastarou součástí křesťanské liturgie, což dokládají podnes platné formuláře používané v koptské, syrské, maronitské, chaldejské i syromalabarské tradici (s. 35); ztotožnění celebrace smíření s projevy pokání (zejména „pátečním půstem“) nepřihlíží k rozdílné teologické i spirituální motivaci těchto praxí (s. 36).
Autorka často neuvádí kontext, ani vlastní hodnocení u prezentovaných jednohlediskových a místy silně redukcionistických tvrzení (části 3.2.1 a 3.2.2 – kupř. důraz na „sourozenectví“ bez přihlédnutí k typologii novozákonní eklesiologické terminologie; kněz pouze jako prostředník; požadavek nápravy toho, co neodpovídá NZ, bez zohlednění oprávněnosti dalšího možného vývoje; redukce ordinovaných služebníků na spojovací články s ostatními obcemi – s. 12-13); místy odhlíží od teologické dimenze *communia* a přechází k ryze horizontalistické rovině uvažování; (s. 15). Občas nedokáže specifikovat své avizované výhrady: jaké „chyby“ v římském lekcionáři má na mysli? (s. 30); jak je v pražské obci vnímána homilie – jen jako výklad biblických textů, či též i jinak? Jak probíhá v praxi – jde o dialogickou formu, postupné zapojování se jednotlivých přítomných, či postupnou „rotaci“ při jednotlivých slaveních? Chybí reflexe mezi učitelskou funkcí předsedajícího (kathedra) a pronášením homilie (s. 31)

Hodnocení přínosu práce (zda a nakolik práce vnáší do problematiky něco nového):
Hlavní přínos práce spatřuji v popisu vybraných typů slavení v jedné z pražských obcí bývalé ES a ve snaze o jejich liturgicko-eklesiologickou charakteristiku. Naopak předcházející část (kap. 3-5) lze označit za odborně nevydařený pokus o teologické zakotvení, který navzdory snaze zřejmě přesáhl stávající možnosti diplomandky; toto téma si však zaslouží lepší zpracování někým, kdo již absolvoval minimálně kompletní magisterské studium oboru katolická teologie.

NÁVRH CELKOVÉHO HODNOCENÍ:
Předložená vyhovuje požadavkům kladeným na bakalářské práce, tudíž může být doporučena k obhajobě; navrhuji hodnocení „**D**“)

V Olomouci dne 19. 6. 2013 **Mgr. Walerian Bugel, dr.**